
NAPOJ

UČNA PRIPRAVA

Zaporedje

OSNOVNI PODATKI

Šola:
Letnik: 1. Letnik
Datum:
Predmet: Informatika
Učna tema: zaporedje
Učna enota: zaporedje, tabela, povezan seznam, vrsta, sklad
Učne oblike: - frontalno, individualno
Učne metode: - razlaga, pogovor, demonstracija, reševanje problemov
Predznanje: - poznajo pojme Python funkcija
Operativni učni cilji Ob koncu učne ure učenec: - Razume pojem zaporedja in zakaj je pomembno - Razume podatkovno strukturo tabela - Razume podatkovno strukturo povezan seznam - Razume podatkovno strukturo vrsta - Razume podatkovno strukturo sklad
Učna sredstva: - Učila: delovni list, računalnik - Učni pripomočki: računalnik, Python, zvezek, tabla
Didaktične etape učnega procesa: 1. Pripravljanje ali uvajanje 2. Obravnava nove učne snovi 3. Urjenje 4. Ponavljanje 5. Preverjanje
Medpredmetne povezave: slovenščina, angleščina
Literatura: - J. Gal-Ezer, T. Vilner, E. Zur, Teaching algorithm efficiency at CS1 level: A different approach, Computer Science Education 14 (3) (2004) 235–248. - M. A. Weiss, Data Structures and Algorithm Analysis (2nd Edition), Addison Wesley, 1994. - M. T. Goodrich, R. Tamassia, Data structures and algorithms in Java, 2001. - G. Anželj, J. Brank, A. Brodnik, P. Bulić, M. Ciglarič, M. Đukić, L. Furst, M. Kikelj, A. Krapež, H. Medvešek, N. Mori, M. Pančur, P. Sterle, Računalništvo in informatika 1, Založba Univerze na Primorskem and Založba Fakultete za računalništvo in informatiko and Založba Fakultete za elektrotehniko and računalništvo in informatiko, 2015. URL https://lusy.fri.uni-lj.si/ucbenik/book/index.html. - T. J. Rolfe, Classroom exercise demonstrating linked list operations, ACM SIGCSE Bulletin 38 (4)

(2006) 83–84. - Chapter 4: Computer organization, Dostopno na: https://www.cs.hmc.edu/csforall/ComputerOrganization/ComputerOrganization.html, (pridobljeno 25. 6. 2018).
Novi pojmi: - Zaporedje, povezan seznam, vrsta, sklad.
Priloga: - tabela časovne zahtevnosti osnovnih operacij - datoteka povezanSeznam.py - listki z elementi

POTEK UČNE URE

UVODNI DEL: UVAJANJE

ČAS	UČITELJ	UČENEC	UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE, UČNI PRIPOMOČKI
Uvod 5 min	*Pozdravi učence, zapiše manjkajoče učence in po potrebi prosi dežurnega učenca, da pobriše tablo.* Danes se bomo pobližje spoznali z abstraktno podatkovno strukturo zaporedje ter podatkovnimi strukturami tabela, povezan seznam, vrsto in skladom. O zaporedju oziroma zaporedju elementov govorimo, ko je vrstni red le-teh pomemben. Eno vrsto zaporedje že poznamo – to je tabela.	Odzdravijo, naštejejo manjkajoče učence, dežurni učenec pobriše tablo. Poslušajo.	Frontalno, razlaga.

GLAVNI DEL: OBRAVNAVANJE UČNE SNOVI

VSEBINSKI POUDARKI	UČITELJ	UČENEC	UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE, UČNI PRIPOMOČKI
Tabela 10 min	Tabela je v računalniškem pomnilniku zapisana zelo enostavno – elementi so razporejeni po vrsti, eden za drugim. Razmislimo o časovnih zahtevnostih operacij:	Spremljajo razlago in si zapišejo v zvezek.	Frontalno, razlaga, skupinsko delo.

	Učitelj na tablo nariše tabelo iz priloge 1 in jo ustrezno dopolni. • Dostop to poljubnega elementa: časovna zahtevnost je O(1), saj točno vemo kje v pomnilniku je poljuben indeks. • Dodajanje elementa na koncu: je spet O(1), saj vemo kateri je naslednji neuporabljen indeks. • Vstavljanje elementa: vstavljanje pomeni dodajanje na nekončno pozicijo (tj. vse pozicije v zaporedju razen končnega). Tu pride do težav. Če želimo vstaviti element »30« na 1. mesto, kaj moramo narediti z elementi od prvega do zadnjega mesta? Elemente moramo premakniti za 1 mesto naprej (v desno). Pri časovni zahtevnosti nas, kot vemo, zanima koliko časa potrebuje v najslabšem primeru. Kateri primer je to? Najslabši primer je, ko vstavimo element na prvo mesto (indeks 0), pri čemer premaknemo vseh *n* elementov. Zaradi tega imamo časovno zahtevnost O(n) • Brisanje elementa: tako kot pri dodajanju imamo O(1), le da tu element izbrišemo in ne dodamo. • Odvzemanje elementa: Enako kot dodajanje oziroma vstavljanje. O(1) za brisanje zadnjega elementa, O(n) za brisanje nekončnega elementa, saj moramo v tem primeru premakniti ostale elemente v levo. • Število elementov: koliko elementov ima tabela ima Python že zapisano in ažurirano, zato je časovna zahtevnost O(1) Tabela pa ima eno težavo. Kaj se zgodi, ko želimo dodajati elemente v polno tabelo? V pomnilniku moramo ustvariti novo, večjo tabelo in v njo kopirati vse elemente. Kar pa traja veliko časa. Tu vstopi podatkovna struktura povezan seznam.		
Povezan seznam 30 minut	Povezan seznam ni nič drugega kot po vrsti povezani podatki oziroma vozlišča. Vsako vozlišče vsebuje podatek ter kazalec na naslednje vozlišče v zaporedju. Tu ni nujno, da so vozlišča v računalniškem pomnilniku shranjena ena za drugo. Za lažje upravljanje imamo še posebno vozlišče na	Spremljajo razlago in si zapišejo v zvezek.	Frontalno, individualno, razlaga, pogovor.

	začetku imenovano glava, ki vsebuje le število elementov v seznamu, kazalec na prvo ter kazalec na zadnje vozlišče. Da bo vse skupaj bolj zanimivo, sem pripravil igrico, kjer bomo z vašo pomočjo dodajali hrano na nakupovalni listek. V roki imam listke (*v prilogi 3*) ki predstavljajo vozlišča, na katerih sta podatka »hrana« ter »naslednje vozlišče«, ki je na začetku prazno. Na tablo bom sedaj narisal glavo seznama. *Učitelj na tablo nariše vozlišče.* Recimo, da želim v nakupovalni seznam dodati zelje. Vse kar sedaj naredim je, da podam ta listek enemu od vas *(učitelj poda listek učencu)* in popravim podatke v glavi seznama na tabli. *Učitelj na tabli spremeni število elementov v 1, oba kazalca pa na novo narisano vozlišče »zelje«.* Sedaj imamo povezan seznam z enim elementom, kazalca v glavi pa kažeta na isto vozlišče, saj je to vozlišče prvo in zadnje hkrati. Dodajmo še eno hrano, nato pa mi boste nadaljevali vi. *Učitelj poda listek poljubnemu učencu.* Katere podatke moramo sedaj posodobiti? *Učitelj ustrezno popravi povezan seznam na tabli. Po želji doda še 1 ali 2 elementa.*	Odgovorijo: v glavi seznama število elementov na 2, kazalec na zadnjo vozlišče naj kaže na novo vozlišče z zadnje dodano hrano, ter pod naslednji element na listku prvega učenca napišemo hrano naslednjega učenca.	
	Napolnili smo naš povezan seznam s hrano. Kaj se zgodi s seznamom, če želimo odstraniti zadnji element in kaj, če želimo odstraniti nekončni element?	Odgovorijo: V glavi seznama popravimo število elementov, kazalec na zadnji element in kazalec v prejšnjem elementu. Če odstranimo prvi element, popravimo število	

<table>
<tr>
<td></td>
<td>Kakšne mislite da so časovne zahtevnosti naslednjih operacij?

1. Število elementov.
2. Dostop do elementa.
3. Dodajanje.
4. Vstavljanje.
5. Brisanje.
6. Odvzemanje.

Učitelj dopolni tabelo iz priloge 1.</td>
<td>elementov in kazalec na prvi element.

Odgovorijo:

1. O(1) saj jo imamo zapisano v glavi seznama

2. O(n), saj moramo iti po vrsti do n-tega vozlišča

3. O(1), saj imamo kazalec na zadnje vozlišče

4. O(1), saj samo ažuriramo kazalce (plus čas. zahtevnost iskanja pozicije)

5. O(1), saj imamo kazalec na zadnje vozlišče

6. O(n), saj moramo najti prejšnje vozlišče, da lahko prevežemo</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>Vrsta

20 min</td>
<td>Vrsta je tip zaporedja, kjer se elementi dodajajo samo na začetku, odvzemajo pa samo na koncu zaporedja. Tako torej, kot bi si predstavljali iz realnega življenja: recimo vrsta v menzi, kjer učenci vstopajo v vrsto na začetku, izstopajo pa na koncu. Vrsto lahko implementiramo s tabelo ali s povezanim seznamom. Iz strani časovne zahtevnosti si oglejmo, kateri pristop je boljši:

<table>
<tr><td>Operacija</td><td>tabela</td><td>Povezan seznam</td></tr>
<tr><td>Dodajanje</td><td>O(1)</td><td>O(1)</td></tr>
<tr><td>Odvzemanje</td><td>O(n)</td><td>O(1)</td></tr>
</table>
</td>
<td>Sledijo razlagi in si zapisujejo.

Odgovorijo: povezan seznam.</td>
<td>Frontalno, individualno, razlaga, pogovor, demonstracija.</td>
</tr>
</table>

	Katero strukturo je bolje uporabiti?
	
	Povezan seznam sem implementiral že sam, tako da moramo mi le implementirati vrsto samo. Potrebujemo torej napisati funkcije za ustvarjanje nove vrste, dodajanje elementa v vrsto in brisanja elementa. Za pomoč imamo še funkciji jePrazna() ter izpisi(), kjer prva preveri, ali je vrsta prazna, druga pa vrsto izpiše.
	
	Datoteko povezanSeznam.py si poberite iz spletne učilnice na namizje, tam pa ustvarite novo datoteko imenovano vrsta.py, v kateri bomo sedaj implementirali vrsto.
	
	`import povezaniSeznam as sez`
	
	`def ustvari():`
	`  return sez.Ustvari()`
	
	`def dodaj(vrsta, element):`
	`  sez.DodajNaKonec(vrsta, element)`
	
	`def odvzemi(vrsta):`
	`  indeks = sez.IndeksZacetnega(vrsta)`
	`  element = sez.Element(vrsta, indeks)`
	`  sez.IzlociZacetnega(vrsta)`
	`  return element`
	
	`def jePrazna(vrsta):`
	`  return (sez.SteviloElementov(vrsta) == 0)`
	
	`def izpisi(vrsta):`
	`  print(sez.Zaporedje(vrsta))`
	
	To je vse. Dajmo še preveriti, ali deluje vse v redu.
	
	`vrsta = ustvari()`
	`print('Dodamo A v vrsto.')`
	`dodaj(vrsta, 'A')`
	`izpisi(vrsta)`
	`print('Dodamo B v vrsto.')`
	`dodaj(vrsta, 'B')`
	`izpisi(vrsta)`
	`if jePrazna(vrsta):`
	`  print('Vrsta je prazna.')`
	`else:`
	`  print('Vrsta ni prazna.')`
	`print('Odvzamemo element iz vrste.')`
	`odvzemi(vrsta)`
	`izpisi(vrsta)`
	`print('Odvzamemo element iz vrste.')`
	`odvzemi(vrsta)`
	`izpisi(vrsta)`
	`if jePrazna(vrsta):`
	`  print('Vrsta je prazna.')`
	`else:`
	`  print('Vrsta ni prazna.')`
		Si poberejo Python datoteko in ustvarijo datoteko vrsta.py	

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Sklad

20 minut</td><td>Sklad je, po domače rečeno, kup elementov, pri čemer lahko dodajamo in odvzemamo samo iz vrha tega kupa. Primer je kup krožnikov, kjer dodajamo in odvzemamo zgolj iz vrha.

Sklad prav tako lahko implementiramo s tabelo ali s povezanim seznamom. Iz strani časovne zahtevnosti mi povejte, kateri pristop je boljši.

<table>
<tr><td></td><td>Tabela</td><td>Povezan seznam</td></tr>
<tr><td>Dodajanje</td><td>O(1)</td><td>O(1)</td></tr>
<tr><td>Odvzemanje</td><td>O(1)</td><td>O(1)</td></tr>
</table>

Ker smo pri vrsti uporabili povezan seznam, uporabimo sedaj tabelo. Sprogramirati moramo iste funkcije kot pri vrsti. Ker pa že znate delati s tabelami, vas prosim, da mi pri tem tudi pomagate.

<pre>
def ustvari():
    return []

def dodaj(sklad, element):
    sklad.append(element)

def odvzemi(sklad):
    return sklad.pop()

def jePrazen(sklad):
    return (len(sklad)==0)

def izpisi(sklad):
    print(sklad)
</pre>

Dajmo še preveriti pravilnost delovanja:

<pre>
sklad = ustvari()
print('Dodamo A v sklad ...')
dodaj(sklad, 'A')
izpisi(sklad)
print('Dodamo B v sklad ...')
dodaj(sklad, 'B')
izpisi(sklad)
if jePrazen(sklad):
  print('sklad je prazen.')
else:
  print('sklad ni prazen.')
print('Odvzamemo element iz sklada ...')
odvzemi(sklad)
izpisi(sklad)
print('Odvzamemo element iz sklada ...')
vzemi(sklad)
izpisi(sklad)
</pre></td><td>Poslušajo, si zapisujejo.

Odgovorijo: vseeno, saj so časovne zahtevnosti enake.

Pomagajo učitelju napisati Python funkcije.</td><td></td></tr>
</table>

	if jePrazen(sklad):
	  print('**sklad je prazen.**')
	else:
	  print('**sklad ni prazen.**')		

ZAKLJUČNI DEL: ZAKLJUČNO PONAVLJANJE / PREVERJANJE

ČAS	UČITELJ	UČENEC	UČNE OBLIKE, METODE, TEHNIKE, UČNI PRIPOMOČKI
5 min	Tako, spoznali smo abstraktno podatkovno strukturo zaporedje, katero lahko implementiramo ali s tabelo ali z povezanim seznamom. Sklad in vrsta sta primera zaporedja, kjer se elementi hranijo najnovejšega do najstarejšega za sklad, ter najstarejšega do najnovejšega za vrsto. *Se zahvali učencem za sodelovanje, jim da napotke za domačo nalogo. Dežurni učenec naj po potrebi pobriše tablo. Učenci naj ugasnejo računalnike.*	Poslušajo, ugasnejo računalnike, dežurni učenec pobriše tablo.	Frontalno.

Priloge

Priloga 1: tabela časovne zahtevnosti osnovnih operacij

Operacija	Tabela	Povezan seznam
Število elementov	O(1)	
Dostop do elementa	O(1)	
Dodajanje	O(1)	
Vstavljanje	O(n)	
Brisanje	O(1)	
Odvzemanje	O(n)	

Priloga 2: datoteka povezanSeznam.py

```
def Ustvari():
  return [[0, 0, 0]]

def SteviloElementov(povSeznam):
  return povSeznam[0][0]

def IndeksZacetnega(povSeznam):
  return povSeznam[0][1]

def IndeksNaslednika(povSeznam, indeks):
  return povSeznam[indeks][1]

def IndeksKoncnega(povSeznam):
  return povSeznam[0][2]

def IndeksPredhodnika(povSeznam, indeks):
  return povSeznam[indeks][2]

def Element(povSeznam, indeks):
  return povSeznam[indeks][0]

def DodajNaKonec(povSeznam, element):
  iPrejKoncnega = povSeznam[0][2]
  iDodanega = len(povSeznam)
  povSeznam.append([element, 0, iPrejKoncnega])
  povSeznam[iPrejKoncnega][1] = iDodanega
  povSeznam[0][2] = iDodanega
  povSeznam[0][0] += 1

def Vstavi(povSeznam, indeks, element):
  iNasled = indeks
  iPredhod = povSeznam[indeks][2]

  iDodanega = len(povSeznam)
  povSeznam.append([element, iNasled, iPredhod])

  povSeznam[iPredhod][1] = iDodanega
  povSeznam[iNasled][2] = iDodanega

  povSeznam[0][0] += 1
```

```
def DodajNaZacetek(povSeznam, element):
  iZacetnega = IndeksZacetnega(povSeznam)
  Vstavi(povSeznam, iZacetnega, element)

def Izloci(povSeznam, indeks):
  iNasled = povSeznam[indeks][1]
  iPredhod = povSeznam[indeks][2]

  povSeznam[iPredhod][1] = iNasled
  povSeznam[iNasled][2] = iPredhod

  povSeznam[0][0] -= 1

def IzlociZacetnega(povSeznam):
  Izloci(povSeznam, IndeksZacetnega(povSeznam))

def IzlociKoncnega(povSeznam):
  Izloci(povSeznam, IndeksKoncnega(povSeznam))

def Zaporedje(povSeznam):
  indeks = IndeksZacetnega(povSeznam)
  elementi = []
  while indeks != 0:
    elementi.append(Element(povSeznam, indeks))
    indeks = IndeksNaslednika(povSeznam, indeks)
  return elementi

def ZaporedjeNazaj(povSeznam):
  indeks = IndeksKoncnega(povSeznam)
  elementi = []
  while indeks != 0:
    elementi.append(Element(povSeznam, indeks))
    indeks = IndeksPredhodnika(povSeznam, indeks)
  return elementi

def IzpisiVse(povSeznam):
  print(povSeznam)
  opis = 'Zaporedje od začetka do konca: '
  print(opis + str(Zaporedje(povSeznam)))
  opis = 'Zaporedje od konca do začetka: '
  print(opis + str(ZaporedjeNazaj(povSeznam)))
```

Priloga 3: listki z elementi

Element: Jabolko

Naslednji element: _____

Element: Banana

Naslednji element: _____

Element: Korenje

Naslednji element: _____

Element: Napolitanke

Naslednji element: _____

Element: Prepečenec

Naslednji element: _____

Element: Čokolada

Naslednji element: _____

Element: Grozdje

Naslednji element: _____

Element: Pašteta

Naslednji element: _____

Element: Sladoled

Naslednji element: _____

Element: Riba

Naslednji element: _____

Element: Kivi

Naslednji element: _____

Element: Solata

Naslednji element: _____

Element: Puding

Naslednji element: _____

Element: Krompir

Naslednji element: _____

Element: Olive

Naslednji element: _____

Element: Paprika

Naslednji element: _____